

ภาคผนวก ซ.

การจัดการความรู้สู่สุขภาพพอเพียง : โรงพยาบาลบ้านตาก

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาองค์กร สามารถนำมาปรับใช้กับ

การพัฒนาคน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในหน่วยงานได้ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบ้านตาก จังหวัดตาก ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงเข้ามาประยุกต์ใช้ แล้วกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ไว้ว่า “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ภายใต้แนวปฏิบัติปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และได้มีการนำมาจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “มุ่งสู่ระบบสุขภาพพอเพียงเพื่อสร้าง : สุขภาพดี บริการดี สังคมดี ชีวิตมีความสุขอย่างพอเพียง” พร้อมทั้งมีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ 6 ประเด็น คือ

1. สร้างเอกภาพและธรรมาภิบาลในการจัดการระบบสุขภาพ
2. สร้างวัฒนธรรมสุขภาพและวิถีชีวิตที่มีความสุขในสังคมแห่งสุขภาพ
3. สร้างระบบบริการสุขภาพและการแพทย์ที่ผู้รับบริการอุ่นใจ
ผู้ให้บริการมีความสุข
4. สร้างระบบภูมิคุ้มกันเพื่อลดผลกระทบจากโรคและภัยคุกคามสุขภาพ
5. สร้างทางเลือกสุขภาพที่หลากหลาย ผสมผสานภูมิปัญญาไทยและสากล
6. และสร้างระบบสุขภาพฐานความรู้ด้วยการจัดการความรู้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 มีความสำคัญสูงมาก เป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนา ช่วยขับเคลื่อนอีก 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ให้บรรลุได้ง่ายและเร็วขึ้น คำว่า “สุขภาพ” จะเชื่อมโยงกับปัจจัยกำหนดสุขภาพทั้งจากตัวบุคคล สิ่งแวดล้อม หรืออภิสารก่อโรค และอยู่ในระบบสุขภาพของชุมชน สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (เชาว์ปัญญา) ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อปัจจัยกำหนดสุขภาพสมดุล และระบบสุขภาพชุมชนที่เหมาะสม สุขภาพที่ทุกคนเข้าใจง่าย ๆ คือ “อยู่ดีกินดี อยู่เย็นเป็นสุข อยู่รอดปลอดภัย” ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น ทุกกระทรวงและประชาชนล้วนมีส่วนร่วมในระบบสุขภาพ สุขภาพ มีความหมายกว้างกว่าระบบบริการสาธารณสุข ในส่วนบุคคล หมายถึง ฟังตนเอง ดูแลตนเอง กับส่วนที่พึ่งบริการหรือพึ่งผู้อื่น จากความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก และสังคม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระแสทุนนิยมปัจจุบัน เงิน

กลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกเรื่อง ระบบบริการสุขภาพที่ใช้เงินหรือเทคโนโลยีเป็นตัวตั้ง จึงอาจส่งผลเสียต่อประชาชนและสังคม

ภาพที่ ซ.1

ระบบสุขภาพชุมชนที่พึงประสงค์

ปัจจัยที่ 1 ควรเป็นตัวตั้งของการพัฒนาระบบสุขภาพ คือ การเห็นคุณค่าของคน (Humanity) เมื่อใดก็ตามที่เราได้รับการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เขาก็จะเกิดความรู้สึกเป็นสุข อิ่มเอิบใจที่เห็นว่าตนมีคุณค่าจนผู้อื่นเกิดความยอมรับ ทำให้เกิดเป็นสุขภาวะทางจิตวิญญาณเกิดขึ้น จากความหมายของ สุขภาพ หากมองย้อนจะเห็นว่าเราให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพกาย ก่อนสุขภาพใจ สังคม และจิตวิญญาณ และพบว่าแต่ละปีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ผลลัพธ์ทางสุขภาพของประชาชนไม่ได้ดีขึ้นมากนัก หากเราเริ่มจากสุขภาพทางจิตวิญญาณสู่สุขภาพทางสังคม สุขภาพทางจิตใจสู่สุขภาพทางกาย อาจะพบความสำเร็จได้ดีกว่าและเร็วกว่า

เมื่อเงิน วัตถุ เป็นตัวตั้งของคนมีเงิน มีวัตถุในครอบครองมากจะได้รับการเคารพ ยอมรับ ซึ่งคนเหล่านี้มีจำนวนน้อยเพราะคนส่วนใหญ่ยากจน คนก็จะแก่งแย่งกันเพื่อครอบครอง วัตถุ เกิดการเอาัดเอาเปรียบ ตัวใครตัวมัน มุ่งร้ายกัน สุขภาวะทางจิตวิญญาณของคนในสังคม จะเกิดขึ้นน้อย การที่ต่างคนต่างอยู่นี้ ส่งผลต่อสุขภาวะทางสังคม พบว่า ปัญหาสังคมส่งผลเสียต่อ คนในสังคมจนเกิดภาวะที่เรียกว่า ภูมิคุ้มกันทางสังคมบกพร่อง (Social Immunodeficiency Syndrome : SIDS) เป็นสังคมที่ขาดภูมิคุ้มกันสำคัญ 3 ประการ คือ ความรู้ ความรัก ความอดทน และต้องใช้เครื่องมือที่เรียกว่า การจัดการความรู้ ทำให้คนที่มีความรู้ ปฏิบัติได้จริง เข้าใจชุมชน ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและคนรอบข้าง เกิดสัมพันธภาพที่ดีในชุมชน เกิดความรักและอดทน ต่อความเห็นที่แตกต่างของคนอื่นได้ สังคมเข้มแข็งขึ้น มีภูมิคุ้มกันทางสังคมสูงขึ้น คนจะเกิดสุข ภาวะทางสังคมได้ง่าย

การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่จะถอดความรู้ออกจากบุคคล เพื่อนำมา เผยแพร่ ปรับใช้ และเหมาะกับบริบทของตน ภายใต้การนำเอาสิ่งดี ๆ ในตัวบุคคล ความสำเร็จ การยกย่องชมเชย ซึ่งแสดงว่าเรายอมรับหรือให้ความเคารพในบุคคล เป็นการเคารพความรู้ในตัว บุคคล ซึ่งเป็นรูปธรรมสำคัญของการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ความรู้ในโลกนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความรู้ในตำรากับตัวบุคคล ส่วนใหญ่ในการทำงาน การดำรงชีวิต มักจะ ใช้ความรู้ในตัวบุคคลมากกว่าตำรา เพราะเกิดจากการรวบรวมของประสบการณ์ ทักษะ สามัญสำนึก พรสวรรค์ ได้จากชีวิตความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตในชุมชน หรือวิถีชีวิต จึงมีฐานอยู่กับ วัฒนธรรมหรือบริบทของชุมชน ส่วนความรู้ในตำราหาได้จากการค้นคว้า ศึกษา วิจัย ของ ผู้เชี่ยวชาญอย่างมีหลักการ เหตุผล หลักฐานเชิงประจักษ์ จึงมีฐานเป็นวิทยาศาสตร์ หากเรา จัดการเรียนรู้โดยเอาความรู้ในตัวบุคคล(Practical-based) เป็นตัวตั้ง และเอาความรู้ในตำรา (Evidence-based) เป็นตัวเสริม ซึ่งเรียกว่าเอาวัฒนธรรม (บริบทของชุมชน) เป็นฐานและเอา วิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือ จะได้ความรู้ที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ ในการพัฒนาสุขภาพของชุมชน เป็นอย่างมาก เพราะจะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การจัดการความรู้ เป็นการเห็นคุณค่าความรู้ในตัวคน รอดเอาความรู้ออกมา เพื่อ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และเพิ่มคุณค่าโดยการปรับใช้ ประยุกต์ใช้ หรือต่อยอดให้มีคุณค่าสูงมากขึ้น หากการจัดการความรู้นั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสุขภาพ เราก็จะต้องรู้ความรู้ทางด้านสุขภาพที่ สามารถปฏิบัติได้จริง จากผู้รู้จริงที่แท้จริงในพื้นที่ จะทำให้เราใช้ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับ สภาพของชุมชน ส่งผลให้เกิดการมีสุขภาพที่พอเพียง และเมื่อคนได้รับการยอมรับ แล้วได้ร่วม เรียนรู้ด้วย จะรู้สึกว่ามีคุณค่า เกิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ส่วนแพทย์หรือเจ้าหน้าที่

สาธารณสุข เมื่อเห็นคุณค่าของคนอื่น ก็จะได้รับการยอมรับมากขึ้น เกิดมิตรภาพที่ดีขึ้น มองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยหรือญาติ เกิดการให้บริการที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ได้ง่าย เกิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณของตนเองได้เช่นกัน ในการจัดการความรู้จะเกิดกิจกรรมของ “ฝึกฟัง ฝึกให้ ใฝ่รู้ และหมั่นสัมพันธ์” สิ่งสำคัญที่สุด คือ ฝึกฟัง เพราะการฟัง เป็นการแสดงความเคารพในตัวตน ฟังอย่างตั้งใจหรือฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) เพื่อสกัดเอาสิ่งดี ๆ ในตัวคนพูด ออกมาปรับใช้ พร้อมกับเป็นการฝึกใจเราให้อดทนรับฟังคนอื่น ยอมรับคนอื่น รู้จักให้ รู้จักรับ ใส่ใจ เรียนรู้จากผู้อื่น มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่คณะของชุมชน เกิดบรรยากาศแห่งมิตรภาพ อบอวลไปด้วยความรัก ความจริงใจต่อกัน ชุมชนก็เข้มแข็ง ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดสุขภาวะทางสังคม ส่งผลต่อให้จิตใจมีความสุข เมื่อใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว ใจเป็นสุข กายก็ย่อมสุขตามไปด้วย จะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้ สามารถนำไปสู่สุขภาวะทางจิตวิญญาณ สังคม จิตใจ ร่างกายเป็นสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic approach) ได้ เกิดระบบบริการที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ (Humanized health care) นำความรู้ทางสุขภาพที่เหมาะสม มาปรับใช้ ทำให้เกิดระบบสุขภาพพอเพียง (Sufficiency health care) ได้ตามวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้